

A lábunknál a földön
 Egy kócos macska rekedten könyörög.
 A holnapra s a gyerekre gondolva
 Egyszer csak hirtelen jóllakunk
 S ledobjuk magunk a szalma-ágyra
 S hallgatják nyöszörgő gyermekünk,
 Egy darabig még nézzük a homályt,
 Ami piszkos szemünkbe csorog,
 A szoba falán lassan mászik a sovány álom
 S mint nagylábú pók, a szemünkre kutyorog.

Emlékezés a Dungyerszki-tanyára 1939 nyarán.

EMLÉKEZÉS

Írta: RADICS NÁNDOR

Ezerkilencszáztizenhatot írtak. Budapesten laktunk. Nagyon emlékezetes napok, keserves évek voltak azok. Már két esztendeje dult az első világháború. Milyen élete lehetett akkor egy szegény gyári munkás fiának? ... Az anyám bejárónő volt. A »nagyságos« Horváth bankigazgatóéknál robotolt reggeltől napestig. A »nagyságos asszony« öt koronát fizetett az anyámnak napi munkájáért. Esténként megengedte, hogy az ételmaradékot hazavigye.

— Vigye Julis, lakjon jól a kisfia, meg az a korhely ura.

Korhelynek nevezte az apámat. Talán azért, mert éhbérért dolgozott. A gyárigazgató azzal ijesztgette szegényt, hogy kidobattia a front-ra, ha fizetésemelést mer kérni.

Egy napon az anyámat a »nagyságos bankigazgató« úrék elküldték. Miért?

A bankigazgató úr bizalmaskodni kezdett az anyámmal. Úgy gondolta, hogy neki mindent szabad. Miért ne? A pénz ura volt. A női személyzettel erőszakoskodott. Aki nem hallgatta meg és nem hagyta magát elcsábítani, azt egyszerűen elzavarta. Az anyám reggel sírva panaszkolt apámnak, hogy elbocsátották. Szemléletve mesélte, miért. Az apám felbőszült. Dühében akkorát ütött az asztalra öklével, hogy az odakészített szegényes reggeli a földre zuhant. Aznap reggel én és a kisöcsém nem reggeliztünk.

Az apám minden nap szomorúbban jött haza a gyárból. A gyárban hajtották, túlóráztatták a munkásokat. A túlórárt azonban nem fizették meg. Miért fizették volna?

— Örüljön, hogy nincs kint a fronton. — mondogatták a gyár tisztviselői valahányszor a munkások a túlóra megfizetését kérték. A túlóráért járó pénzt a gyártulajdonos »úr« vágta zsebre. Akkoriban ha valaki követelni merte a túlóráért járó fizetést, a frontra küldték. Apám hallgatott. Feleségét és két fiát féltette.

Mult az idő. Én a mozik előtt cigarettát árultam. Anyám pedig mosni járt. 26 éves volt, de negyven évesnek nézett ki. Megöregítette a munka, a nélkülözés és a mosókonyha párás levegője. Értem és az öcsémért dolgozott. Robotolt, hogy felnevelhessen bennünket.

Esténként arra tanított, hogy imádkozzunk... Imádkoztam én is, az öcsém is, hogy apámat ne zavarják el a gyárból. Mert akkor még vizes tej sem lesz reggelire, sem kukoricás kenyér, sem sülttök ebédre; moziba sem mehetünk. Mert vacsora helyett töbnyire moziba mentünk. Nem volt mit vacsorázni. A moziban anyám könnyes szemére gondoltam. Fájt a szívem... Szegény kis öcsém mozi után is sírva követelte a vacsorát. Anyám — mit tehetett — kibontotta apám ebédporcióját, amit a gyárba szokott vinni. Öcsém evett, én néztem. Anyám azt mondta ilyenkor, hogy már felnőtt vagyok. Komolynak kell lennem. Felnőtt? 9 éves voltam — és nem vacsoráztam. Így éltünk. Nélkülöztünk, éhezünk, fáztunk.

Öcsém egy nap megbetegedett. Nem bírta az éhezést, a fázást. Tüdőbajt kapott. Hiába volt az írta... Apám nem győzte költséggel az orvost, patikát. A halál rátette az öcsémre csontos kezét. Anyám is betegeskedett. Már nem járt mosni. Apám és én kerestük meg a keserű kenyeret. Így tengődtünk máról-holnapra.

★

Apámnak volt egy jóbarátja. Kovácsnak hívták. Többször eljárt hozzánk. Ünnepeken vörös nyakkendőt hordott. A nyakkendőtüje is vörös rózsá volt. Nekem mindig fonyott csokoládét hozott. Emlékszem, leültek az asztalhoz és megkezdődött a vita. Egymást okosították. És együtt szidták elnyomóikat... Egyik vitájuk alkalmával felhozták az orosz cárt, Raszputint. Gyűlölték őket. »Nem soká tarthat ez így« — mondogatták. — Az orosz nép, a munkásember, a rongyos muzsik szabadságot akar...

Kovács látogatása, a viták megtanítottak látni.

A viták azonban egyszerre megszakadtak. Kovácsot a gyárból vették el a kakastollasok. Miért? Mert okosította társait, a kisenmmizett munkásokat. Tanította őket. Az igazgató megtudta. Telefonált a csendőröknek. És Kovácsot elvitték. Az igazgató »úr« szerint lázított. — Frontra vele!

Apám az állomáson beszélt utoljára Kováccsal. Sírtak mind a ketten... Aztán a vonat elindult. Vitte az embereket a véréhes vágóhídra.

Egyszer-kétszer levél érkezett, de aztán az is elmaradt. Nagysokára megtudtuk, hogy Kovács elesett az olasz fronton. Valahol Piavénál nyugszik teteme.

★

Keserőséggel gondolok vissza gyermekkoromra. A nyomorra. Az éhség és fázás okozta kínokra. A vacsorátlan estékre.

Emlékezem. A vörösnnyakkendős Kovácsra. Mindazokra a milliókra, akik a mi sorsunkat nyögték. Kitérülök egy könnycseppet a szememből... És diadalmasan nézek előre. A tegnap »sírjába hullt«. Új világ épül. Friss milliók dalától mámoros a földünk. Alkotó munkáskezek gyárakat, gépeket, — új arcú embert formálnak.

Vörösnnyakkendős Kovács, budapesti munkás is erről álmódott. És ha most felkelhetne valamelyik piavei tömegsírjából, sírva ölelne meg bennünket és harsányan kiáltaná az apámmal, velem és a dolgozó milliókkal: Éljen a szabadság!

